

KLUSĀ OKEĀNA REĢIONS

ES attiecības ar Klusā okeāna reģionu norit politiskajā, ekonomiskajā un attīstības plāksnē. ES ir Klusā okeāna reģiona otrā lielākā tirdzniecības partnere.

Austrālija un Jaunzēlande ir ES līdzīgi domājošas partneres, kas saskaras ar kopīgām geostratēģiskām problēmām un veicina multilaterālismu un noteikumus balstītu starptautisko kārtību. 2018. gada jūnijā tika sāktas sarunas par visaptverošu ES un Austrālijas brīvās tirdzniecības nolīgumu (BTN), un piecpadsmitā sarunu kārtā notika 2023. gada aprīlī. ES 2023. gada jūlijā parakstīja BTN ar Jaunzēlandi.

ES ir partnerattiecības ar 15 Klusā okeāna neatkarīgajām salu valstīm, kas koncentrējas uz attīstību, zivsaimniecību un klimata pārmaiņām, un partnerattiecības ar trijām aizjūras zemēm un teritorijām.

JURIDISKAIS PAMATS

- Līguma par Eiropas Savienību (LES) V sadaļa (ES ārējā darbība);
- Līguma par Eiropas Savienības darbību (LESD) I–III un V sadaļa (kopējā tirdzniecības politika, attīstības sadarbība un humānā palīdzība, starptautiskie nolīgumi);
- ES un Austrālijas pamatnolīgums;
- ES un Jaunzēlandes partnerattiecību nolīgums par attiecībām un sadarbību;
- Partnerības nolīgumu starp Eiropas Savienību un tās dalībvalstīm, no vienas puses, un Āfrikas, Karību jūras reģiona un Klusā okeāna valstu organizācijas (OACPS) dalībvalstīm, no otras puses ([Samoa nolīgums](#)).

ES UN KLUSĀ OKEĀNA REĢIONS

ES un Klusā okeāna reģionam ir ilgstošas attiecības, tos vieno kopīgas vērtības un ciešas ekonomiskās un tirdzniecības saites. ES reģionā ir izveidojusi partnerības ar Austrāliju, Jaunzēlandi, 15 Klusā okeāna neatkarīgajām salu valstīm un trim aizjūras zemēm un teritorijām.

ES, Austrālija un Jaunzēlande ir līdzīgi domājošas partneres ar kopīgām vērtībām un interesēm. ES ar abām šīm valstīm ir izveidojusi ciešas valdības un privātā sektora attiecības, kas skar plašu jautājumu klāstu, piemēram, klimata pārmaiņas un katastrofu riska mazināšanu, uz noteikumiem pamatotu pasaules tirdzniecību, drošību un attīstību, tehnoloģiju pētniecību un cilvēktiesības.

ES attiecības ar Klusā okeāna salām tradicionāli ir balstījušās uz attīstības sadarbību, kas izriet no ES partnerattiecībām ar Āfrikas, Karību jūras reģiona un Klusā okeāna valstu organizācijas dalībvalstīm. Tomēr pēdējo gadu laikā šīs attiecības ir paplašinātas, iekļaujot arī tādas jomas kā vide, laba pārvaldība, enerģētika, klimata pārmaiņas, zivsaimniecība un cilvēktiesības.

A. Austrālija un Jaunzēlande

1. Austrālija

ES un Austrālijai ir salīdzinoši sen, kopš 20. gadsimta 60. gadiem, iedibinātas partnerattiecības. Pašreizējās attiecības balstās uz 2017. gadā noslēgto [ES un Austrālijas pamat nolīgumu](#), kas koncentrējas uz politisko dialogu, drošības jautājumiem, starptautisko sadarbību, ekonomiku un tirdzniecību, tieslietām, kultūru un izglītību, enerģētiku un vidi. Nolīgums stājās spēkā 2022. gada oktobrī.

Austrālija ir nozīmīga ES tirdzniecības partnere. ES 2022. gadā bija [Austrālijas trešā lielākā divpusējās tirdzniecības partnere preču tirdzniecībā](#), kuras apjoms kopsummā sasniedza 56,4 miljardus EUR. Austrālija ir ES astoņpadsmitā lielākā tirdzniecības partnere, un ES galvenās eksporta kategorijas ir tehnika un ķīmikālijas. Austrālija uz ES galvenokārt eksportē izrakteņus, izejvielas un rūpniecības preces.

ES un Austrālija kopš 2018. gada apspriež visaptverošu BTN, kas sekmētu abu pušu tirdzniecības sakarus. Sarunu piecpadsmitā kārtā notika 2023. gada aprīlī Briselē, tomēr puses nespēja panākt vienošanos, jo īpaši par lauksaimniecības produktiem. Brīvās tirdzniecības sarunas atsākās 2023. gada 31. augustā ar telekonferenci starp Austrālijas tirdzniecības ministru Don Farrell un ES tirdzniecības komisāru Valdi Dombrovski.

Pēdējā [Austrālijas un ES līderu sanāksme norisinājās 2022. gada novembrī](#) un tajā galvenā uzmanība tika pievērsta Krievijas agresijas karam pret Ukrainu, mainīgajām stratēģiskajām perspektīvām Indijas un Klusā okeāna reģionā, demokrātijas, tiesiskuma, cilvēktiesību un noteikumos balstītas daudzpusējas kārtības veicināšanai, klimata pārmaiņām, videi un bioloģiskajai daudzveidībai, ilgtspējīgas attīstības mērķu sasniegšanai, cilvēktiesībām un darba tiesībām, enerģētikai, digitālajai pārveidei un citiem divpusējiem jautājumiem.

2. Jaunzēlande

ES un Jaunzēlandes attiecības pašlaik nosaka 2016. gada oktobrī parakstītais [Partnerattiecību nolīgums par attiecībām un sadarbību](#) (PARC), kas [stājās spēkā 2022. gada jūlijā](#). Tas veicina divpusējo sadarbību, stiprinot politisko dialogu un uzlabojot sadarbību ekonomikas un tirdzniecības jomā un daudzās citās jomās – no inovācijas, izglītības un kultūras līdz migrācijai, terorisma apkarošanai, cīņai pret organizēto noziedzību un kibernetizāciju un tiesu iestāžu sadarbībai. Pirmā [Apvienotā komiteja](#) pēc PARC stāšanās spēkā tikās 2023. gada februārī, koncentrējoties uz ārpolitiku, jo īpaši saistībā ar Krievijas agresiju pret Ukrainu un Ķīnas paplašināšanos, drošību, tirdzniecību, pētniecību un inovāciju, ilgtspējīgu attīstību, cilvēktiesībām un tieslietām. Līderi atzinīgi novērtēja sarunu pabeigšanu par BTN, Jaunzēlandes iesaistīšanos pētniecības programmā "Apvārsnis Eiropa" un to, ka ir parakstīts nolīgums par personas datu apmaiņu. Jaunzēlande un ES starptautiskā stratēģiskā lauksaimniecības dialoga ietvaros vienojās padziļināt sadarbību klimata pārmaiņu jomā, tostarp izmantojot augsta līmeņa dialogu par klimatu un lauksaimniecību.

ES ir Jaunzēlandes trešā lielākā tirdzniecības partnere pēc Ķīnas un Austrālijas. [Divpusējā preču tirdzniecība starp ES un Jaunzēlandi](#) 2022. gadā sasniedza 9,1 miljardu EUR. Jaunzēlandes galvenās eksportpreces uz ES ir pārtikas produkti

un izejvielas, savukārt ES uz Jaunzēlandi lielākoties eksportē tehniku un transporta aprīkojumu.

Pēc 12 sarunu kārtām, kas sākās 2018. gadā, [ES 2023. gada jūlijā parakstīja vērienīgu BTN ar Jaunzēlandi](#). Šā nolīguma mērķis ir radīt ekonomiskās iespējas un saglabāt klimata un darba standartus. [Starptautiskās tirdzniecības komiteja \(INTA\) 2023. gada oktobrī apstiprināja Parlamenta piekrišanu](#), un Parlaments plenārsēdē sniedza piekrišanu šim nolīgumam 2023. gada 22. novembrī. Ar 83 % balsīm "par" BTN ar Jaunzēlandi ir Eiropas Parlamenta līdz šim visplašāk atbalstītais tirdzniecības nolīgums, pat pārsniedzot ES un Japānas ekonomisko partnerattiecību nolīgumu, kas 2018. gada decembrī ieguva 71 % balsu. Tā kā ES un Jaunzēlandes BTN ir nolīgums, ko slēdz tikai ES, tas ir jāratificē tikai ES līmenī, nevis atsevišķām dalībvalstīm. 2024. gada martā Jaunzēlande bija pabeigusi visas vajadzīgās procedūras, un nolīgums stājās spēkā 2024. gada 1. maijā. BTN paredz palielināt Jaunzēlandes kopējo eksportu uz ES par 1,8 miljardiem NZD gadā.

Jaunzēlande ir arī pirmā rūpnieciski attīstītā valsts ārpus Eiropas, kas tiek asociēta pētniecības un inovācijas programmā "Apvārnis Eiropa". 2023. gada februārī Vēlintonā tika atklāts Eiropas Biznesa atbalsta tīkls, padarot Jaunzēlandi par pirmo un līdz šim vienīgo trešo valsti vai kandidātvalsti, kas gūs labumu no Eiropas Biznesa atbalsta tīkla — ES iniciatīvas, kas atbalsta inovatīvus uzņēmumus, jo īpaši mazos un vidējos uzņēmumus (MVU), kuri aktīvi darbojas pētniecības, digitalizācijas, ar klimatu saistītu jautājumu un tīklu veidošanas jomā.

B. Citas Klusā okeāna valstis

15 Klusā okeāna neatkarīgās salu valstu (PIC)^[1] kopējā platība ir 528 000 km², un tās ir daļa no Āfrikas, Karību jūras reģiona un Klusā okeāna valstu organizācijas (OACPS). ES attiecībās ar PIC galvenā uzmanība tiek veltīta attīstības sadarbībai, okeānu pārvaldībai un klimata pārmaiņām.

ES stratēģija attiecībā uz PIC ir izklāstīta 2012. gada kopīgajā paziņojumā "[Cejā uz atjauninātu ES un Klusā okeāna valstu partnerību attīstības jomā](#)" un to 2021. gadā atjaunināja ar [ES stratēģiju sadarbībai Indijas un Klusā okeāna reģionā](#). Tolaik tā pamatojas uz Kotonū nolīgumu ar OACPS valstīm. 2023. gada novembrī ES un OACPS oficiāli parakstīja jaunu [partnerības nolīgumu — Samoa nolīgumu](#). Jaunā nolīguma galvenie elementi ir sadarbība tirdzniecības un investīciju jomā, attīstība un reģionalizācija. Tas ietver daudzas jomas, piemēram, ilgtspējīgu attīstību un izaugsmi, cilvēktiesības, mieru un drošību, ar mērķi veicināt reģionālo integrāciju. Nolīgumu provizoriski sāka piemērot 2024. gada 1. janvārī. Tas ir jaunais tiesiskais regulējums un turpmākos 20 gadus reglamentēs politiskās, ekonomiskās un sadarbības attiecības starp ES un 78 OACPS dalībvalstīm.

Jaunais partnerības nolīgums balstās uz kopēju pamatu, kurā ir izklāstītas abas puses vienojošās vērtības un principi. Turklāt, lai veicinātu reģionālo integrāciju, tajā ir iekļauti trīs konkrēti reģionālie protokoli Āfrikai, Karību jūras reģionam un Klusā okeāna reģionam. Reģionālie protokoli ļauj izveidot autonomas struktūras, kas neatkarīgi veidos attiecības ar ES un trijiem iesaistītajiem reģioniem. Nolīgumā ir

[1]15 Klusā okeāna neatkarīgās salu valstis ir Fidži, Papua–Jaungvineja un Austrumtimora, kas kopā veido 90 % no reģiona sauszemes platības un iedzīvotāju skaita, kā arī 12 mazo salu jaunattīstības valstis — Kuka Salas, Kiribati, Mikronēzija, Nauru, Niue, Palau, Māršala Salas, Samoa, Zālmana Salas, Tonga, Tuvalu un Vanuatu.

arī paredzēta spēcīga parlamentārā dimensija — pastāvīga Apvienotā parlamentārā asambleja īstēnos skaidru padomdevēja funkciju. Turklāt, lai atspoguļotu jaunā nolīguma spēcīgo reģionālo dimensiju, tajā ir arī iekļautas trīs reģionālās parlamentārās asamblejas, kuras darbosies neatkarīgi un kurām būs skaidra padomdevēja funkcija. Parlamenta nostāja tika pausta trīs rezolūcijās ([2016. gada 4. oktobrī](#); [2018. gada 14. jūnijā](#) un [2019. gada 28. novembrī](#)), kurās Parlaments atzinīgi vērtēja ierosināto vispārējo struktūru turpmākai sadarbībai starp OACPS un ES un atkārtoti uzsvēra, cik svarīgi ir stiprināt partnerattiecību parlamentāro dimensiju. ES ir OACPS reģiona [piektā lielākā tirdzniecības partnere](#) ar kopējo tirdzniecības apjomu 4 miljardu EUR vērtībā (2022. gads). ES un Klusā okeāna reģiona valstu ekonomisko partnerattiecību nolīgumu ([EPN](#)) Parlaments ratificēja 2011. gada janvārī un Papua-Jaungvineja — 2011. gada maijā. Fidži valdība nolīgumu sāka piemērot 2014. gada jūlijā. Samoa pievienojās nolīgumam un sāka to piemērot 2018. gada decembrī. Zālamana Salas arī pievienojās nolīgumam un sāka to piemērot 2020. gada martā. Tonga 2018. gadā pauda nodomu pievienoties EPN. Sarunas vēl turpinās.

ES ir trešā lielākā attīstības palīdzības sniedzēja OACPS valstīm pēc Austrālijas un Japānas. ES attīstības palīdzība Klusā okeāna reģionam (ieskaitot AZT) 2021.–2027. gadā ir aptuveni 750 miljoni EUR.

Saskaņā ar Daudz gadu finanšu shēmu (DFS) 2021.–2027. gadam ES sadarbība un attīstības sadarbība ar partnervalstīm tiek lielākoties finansēta ar jauno Kaimiņattiecību, attīstības sadarbības un starptautiskās sadarbības instrumentu (Globālā Eiropa). Tajā cita starpā ir iekļauts Eiropas Attīstības fonds (EAF), kurš pirms tam atradās ārpus ES budžeta. EAF iekļaušana Savienības budžetā pastiprina Parlamenta kontroles pilnvaras un palīdz kopumā nostiprināt ES ārējās palīdzības sabiedrisko leģitimitāti un politisko redzamību.

Klusā okeāna neatkarīgās salu valstis saskaras ar lielām problēmām attīstības un klimata jomā. Klimata pārmaiņu jautājumā ES un Klusā okeāna mazo salu jaunattīstības valstis 2015. gadā ANO 21. klimata pārmaiņu konferencē (COP 21) atbalstīja Parīzes nolīguma noslēgšanu. Šīs konferences 23. sesija (COP 23), kuru vadīja Fidži, norisinājās Vācijas pilsētā Bonnā 2017. gada 6.–17. novembrī.

Klusā okeāna salu forums (PIF) — 18 locekļu politiska grupa — ir starpnieks ES sarunās par finansējumu attīstībai un tirdzniecību. Šo grupu veido: Austrālija, Kuka Salas, Mikronēzija, Fidži, Kiribati, Nauru, Jaunzēlande, Niue, Palau, Papua-Jaungvineja, Māršala Salas, Samoa, Zālamana Salas, Tonga, Tuvalu, Vanuatu, Jaunkaledonija un Francijas Polinēzija. Jaunkaledonija un Francijas Polinēzija, kā arī Volisa un Futuna ir trīs ES aizjūras zemes un teritorijas (AZT) šajā reģionā.

EIROPAS PARLAMENTA LOMA

Eiropas Parlamenta attiecības ar Austrālijas un Jaunzēlandes parlamentiem pastāv kopš 1979. gada, kad tika izveidota [Delegācija attiecībām ar Austrāliju un Jaunzēlandi \(DANZ\)](#). Kopš tā laika DANZ ir piedalījies regulārās starpparlamentārās sanāksmēs ar Austrālijas un Jaunzēlandes parlamentiem, lai sekmētu attiecības ar abām šīm valstīm un apspriestu tādus kopīgu interešu jautājumus kā lauksaimniecība, enerģētika, vide un klimata pārmaiņas, attīstība un ekonomiskā sadarbība, zinātne un tehnoloģija, tirdzniecība, pasaules un reģionālās drošības veicināšana Āzijas un

Klusā okeāna reģionā, terorisma apkarošana un cilvēktiesības. [Pati nesenākā, proti, 42. ES un Austrālijas starpparlamentārā sanāksme, norisinājās 2022. gada decembrī Briselē.](#) Turklāt Briselē 2023. gada februārī notika arī [27. ES un Jaunzēlandes starpparlamentārā sanāksme.](#)

Attiecībās ar pārējām Klusā okeāna reģiona valstīm Parlamentu pārstāv [Delegācija OACPS un ES Apvienotajā parlamentārajā asamblejā](#) (DACP). DACP un līdzīga OACPS struktūra kopīgi darbojas asamblejā (OACPS un ES APA), kurā piedalās vienāds skaits ES un OACPS pārstāvju. Galvenais delegācijas uzdevums ir sagatavot OACPS un ES APA sanāksmes, izvērtēt Eiropas Parlamenta darbības un sekot to attīstībai, rīkot sanāksmes ar augsta līmeņa OACPS amatpersonām un apspriest svarīgus jautājumus par Samoa nolīguma īstenošanu. OACPS un ES Apvienotās parlamentārās asamblejas 1. sesija notika 2024. gada 21. februārī Luandā, Angolā, par tematu "Jauns sākums OACPS un ES attiecībās: Ceļā uz cilvēku vadītu partnerību". Līdztekus šai sanāksmei notika Klusā okeāna valstu un ES Parlamentārās asamblejas dibināšanas sanāksme.

Jonas Kraft / Anna Parfjonova
04/2024